

बी.ए. भाग-3 पाचवे सत्र (B.A.III , Sem - V)

भारतीय अर्थव्यवस्था

युनिट - 1

दीर्घोत्तरी प्रश्न

- 1) भारतीय अर्थव्यवस्थेची मूलभूत वैशिष्ट्ये सांगा .
- 2) आर्थिक नियोजनाची व्याख्या देऊन त्यांची वैशिष्ट्ये लिहा .
- 3) आर्थिक नियोजनाची आवश्यकता स्पष्ट करा .
- 4) आर्थिक नियोजनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा .
- 5) आर्थिक नियोजनाच्या यशस्वितेसाठी आवश्यक अटी कोणत्या ?
- 6) आर्थिक नियोजनाचे प्रकार लिहा .
- 7) ११ व्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्टे लिहा .
- 8) ११ व्या पंचवार्षिक योजनेची लक्ष्ये सांगा .
- 9) १२ व्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्टे लिहा .
- 10) १२ व्या पंचवार्षिक योजनेची लक्ष्ये सांगा .
- 11) आर्थिक सुधारणा म्हणजे काय ? आर्थिक सुधारणांची प्रमुख क्षेत्रे सांगा .
- 12) उदारीकरणाचा अर्थ सांगून त्यांची व्याप्ती व मर्यादा लिहा .
- 13) खाजगीकरणाचे फायदे व तोटे लिहा .
- 14) जागतिकीकरणाचे फायदे लिहा .
- 15) जागतिकीकरणाचे तोटे लिहा .

लघुत्तरी प्रश्न

- 1) अर्थव्यवस्था म्हणजे काय ?
- 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेची कोणतीही चार वैशिष्ट्ये लिहा .
- 3) सन 2011 मध्ये जागतिक बँकेने केलेली अर्थव्यवस्थेची विभागणी स्पष्ट करा
- 4) नियोजनाची आर्थिक उद्दिष्टे सांगा
- 5) नियोजनाची सामाजिक उद्दिष्टे लिहा .
- 6) आर्थिक नियोजनाची तंत्रे सांगा .

- 7) आर्थिक सुधारणा हाती घेण्याची कारणे सांगा .
- 8) उदारीकरणाची उद्दिष्टे सांगा .
- 9) खाजगीकरण म्हणजे काय ? त्याची कारणे लिहा .

युनिट - 2

दीर्घोत्तरी प्रश्न

- 1) भारतीय शेतीचे स्वरूप स्पष्ट करा .
- 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेत कृषी क्षेत्राचे महत्त्व स्पष्ट करा .
- 3) भारतीय शेतीची उत्पादकता वाढविण्यासाठी उपाय सुचवा .
- 4) भारतीय शेतीच्या कमी उत्पादकतेची कारणे सांगा .
- 5) शेतमाल विपणनातील प्रमुख दोष सांगा .
- 6) शेतमाल विपणनातील दोष दूर करण्यासाठी उपाय सांगा .
- 7) जमीन विभाजनाचा अर्थ सांगून त्याची कारणे सांगा .
- 8) जमिनीचे विभाजन व अपखंडाचे दुष्परिणाम सांगा .
- 9) जमीन विभाजन व अपखंडाचे दुष्परिणाम टाळण्यासाठी उपाय सुचवा .

लघुत्तरी प्रश्न

- 1) भारतीय शेतीचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा .
- 2) कोणत्याही चार मुद्दे द्वारे भारतीय अर्थव्यवस्थेतील कृषी क्षेत्राचे महत्त्व स्पष्ट करा .
- 3) भारतीय शेतीच्या अल्पउत्पादकतेची कारणे सांगा .
- 4) शेतीची उत्पादकता म्हणजे काय ?
- 5) भारतीय शेतीच्या अल्पउत्पादकतेची कोणतीही चार कारणे सांगा .
- 6) भारतीय शेतीची उत्पादकता वाढविण्यासाठी कोणतेही चार उपाय सूचवा .
- 7) शेतमाल विपणन म्हणजे काय ते सांगा .
- 8) शेतमाल विपणन प्रक्रियेतील प्रमुख क्रिया किंवा टप्पे सांगा .
- 9) शेतमाल विपणनातील कोणतेही चार दोष सांगा .
- 10) शेतमाल विपणनातील दोष दूर करण्यासाठी कोणतेही चार उपाय सुचवा .
- 11) जमिनीचे विभाजन ही संकल्पना स्पष्ट करा .

- 12) जमीन विभाजनाचे कोणतेही चार कारणे लिहा .
- 13) विभाजन व अपखंडनाचे कोणतेही चार परिणाम लिहा .
- 14) जमिनीचे अपखंडन ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 15) विभाजन व अपखंडनाचे दुष्परिणाम टाळण्यासाठी कोणतेही चार उपाय सुचवा .

युनिट - 3

दीर्घोत्तरी प्रश्न

- 1) औद्योगिक धोरण म्हणजे काय ? 1991 च्या औद्योगिक धोरणाची वैशिष्ट्ये सांगा .
- 2) 1991 च्या औद्योगिक धोरणाचे टिकात्मक मूल्यमापन करा .
- 3) लघु उद्योगाची व्याख्या देऊन त्यांचे भारतीय अर्थव्यवस्थेतील महत्व स्पष्ट करा .
- 4) लघु उद्योगासमोरील विविध समस्या सांगा .
- 5) लघु उद्योगाच्या समस्या सोडवण्यासाठी उपाय सुचवा .
- 6) औद्योगिक कलह म्हणजे काय ? औद्योगिक कलरची विविध कारणे लिहा .
- 7) औद्योगिक कलह चे दुष्परिणाम सांगा .
- 8) औद्योगिक कलह सोडवण्यासाठी उपाय सुचवा .
- 9) कामगार संघटनेची व्याख्या देऊन कामगार संघटनेची उद्दिष्टे लिहा .
- 10) भारतातील कामगार संघटनेची वैशिष्ट्ये लिहा .
- 11) कामगार संघटनेचे विविध कार्य सांगा .

लघुत्तरी प्रश्न

- 1) अर्थव्यवस्थेतील उद्योगांचे महत्व स्पष्ट करा .
- 2) औद्योगिक धोरण म्हणजे काय ते सांगा .
- 3) 1991 च्या औद्योगिक धोरणाची प्रमुख उद्दिष्टे लिहा .
- 4) 1991 च्या औद्योगिक धोरणाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा .
- 5) 1991 च्या औद्योगिक धोरणावरील कोणतेही दोन आक्षेप लिहा .
- 6) लघु उद्योग म्हणजे काय ?
- 8) लघु उद्योगांची वैशिष्ट्ये लिहा .
- 9) लघु उद्योगांचे भारतीय अर्थव्यवस्थेतील महत्व थोडक्यात स्पष्ट करा .

- 10) लघु उद्योगांच्या कोणत्याही चार समस्या सांगा .
- 11) लघु उद्योगांच्या समस्या सोडविण्यासाठी कोणतेही चार उपाय सूचवा .
- 12) डॉ . अबीद हुसेन समितीच्या लघु उद्योगांबाबतच्या शिफारशी सांगा .
- 13) 30 ऑगस्ट 2000 रोजी लघु उद्योगांसाठी जाहीर केलेल्या धोरणात्मक पॅकेजमधील तरतुदी सांगा .
- 14) लघु उद्योगातील नवीन सुधारणा कोणत्या ते सांगा .
- 15) औद्योगिक कलहाचा अर्थ स्पष्ट करा .
- 16) औद्योगिक कलहाची कोणतीही चार कारणे लिहा .
- 17) औद्योगिक कलहाचे दुष्परिणाम थोडक्यात सांगा .
- 18) औद्योगिक कलह सोडविण्यासाठी कोणतेही चार उपाय सांगा .
- 19) औद्योगिक कामगारांच्या कल्याणासाठी संमत केलेली विविध कायदे कोणते ते सांगा .
- 20) कामगार संघटनेचा अर्थ स्पष्ट करा .
- 21) भारतातील कामगार संघटनेची प्रमुख उद्दिष्टे लिहा .
- 22) भारतातील कामगार संघटनेची कोणतीही चार वैशिष्ट्ये लिहा .
- 23) कामगार संघटनेची अंतर्गत कार्ये लिहा .
- 24) कामगार संघटनेची बहिर्गत कार्ये लिहा .
- 25) कामगार संघटनेची राजकीय कार्ये सांगा .

युनिट - 4

दीर्घोत्तरी प्रश्न

- 1) विदेशी व्यापार म्हणजे काय ? भारतीय अर्थव्यवस्थेतील विदेशी व्यापाराचे महत्त्व स्पष्ट करा .
- 2) भारताच्या विदेशी व्यापाराची रचना स्पष्ट करा .
- 3) भारताच्या विदेशी व्यापाराची दिशा स्पष्ट करा .
- 4) दारिद्र्य म्हणजे काय ? भारतातील दारिद्र्याची कारणे लिहा .
- 5) भारतातील दारिद्र्य निर्मूलनासाठी उपाय सुचवा .
- 6) शासनाचे दारिद्र्य निर्मूलनासाठी राबविलेल्या योजनांची माहिती लिहा .
- 7) बेकारी म्हणजे काय ? बेकारीचे विविध प्रकार सांगा .

- 8) भारतातील बेकारीची विविध कारणे लिहा .
- 9) भारतातील बेकारी कमी करण्यासाठी उपाय सुचवा .
- 10) स्वयं साहाय्यता बचत गटाची वैशिष्ट्ये लिहा .
- 11) स्वयंसहायता बचत गटाचे फायदे सांगा .

लघुत्तरी प्रश्न

- 1) विदेशी व्यापार म्हणजे काय ?
- 2) विदेशी व्यापाराची वैशिष्ट्ये लिहा .
- 3) भारताच्या आयात व्यापाराची रचना स्पष्ट करा .
- 4) भारताच्या निर्यात व्यापाराची रचना स्पष्ट करा .
- 5) भारताच्या आयात व्यापाराची दिशा स्पष्ट करा .
- 6) भारताच्या निर्यात व्यापाराची दिशा स्पष्ट करा .
- 7) दारिद्र्य म्हणजे काय ? थोडक्यात सांगा .
- 8) सी . रंगराजन समितीने केलेल्या दारिद्र्याच्या मापनाविषयी माहिती लिहा .
- 9) भारताच्या दारिद्र्याची कोणतीही चार कारणे लिहा .
- 10) भारतातील दारिद्र्य निर्मूलनासाठी कोणतेही चार उपाय सूचवा .
- 11) एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रमाविषयी माहिती लिहा .
- 12) जवाहर रोजगार योजनेविषयी माहिती लिहा .
- 13) प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजनेविषयी माहिती लिहा .
- 14) अंत्योदय अन्न योजनेवर टिपण लिहा .
- 15) भारत निर्माण योजनेवर टिपण लिहा .
- 16) प्रधानमंत्री कौशल्यविकास योजनेविषयी माहिती लिहा .
- 17) श्यामाप्रसाद मुखर्जी रुरबन अभियानाविषयी माहिती लिहा .
- 18) बेकारीची संकल्पना स्पष्ट करा .
- 19) बेकारी ची कोणतीही चार प्रकार लिहा .
- 20) बेकारी ची कोणतीही चार कारणे लिहा .

- 21) बेकारी कमी करण्यासाठी कोणतेही चार उपाय सुचवा .
- 22) स्वयं सहायता बचत गट ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 23) स्वयंसहायता बचत गटाचे उद्देश लिहा .
- 24) स्वयंसहायता बचत गटाची कोणतीही चार वैशिष्ट्ये लिहा .
- 25) स्वयंसहायता बचत गटाचे फायदे थोडक्यात विशद करा .

युनिट - 5

दीर्घोत्तरी प्रश्न

- 1) पर्यावरण म्हणजे काय ? पर्यावरणाचे प्रमुख घटक स्पष्ट करा .
- 2) पर्यावरण म्हणजे काय ? पर्यावरणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा .
- 3) प्रदूषण म्हणजे काय ? प्रदूषणाची विविध कारणे लिहा .
- 4) भूप्रदूषण म्हणजे काय ? भूप्रदूषणाची कारणे लिहा .
- 5) भूप्रदूषण नियंत्रणाचे उपाय सूचवा .
- 6) जलप्रदूषण म्हणजे काय ? जलप्रदूषणाची कारणे लिहा .
- 7) जलप्रदूषण नियंत्रणाचे उपाय सूचवा .
- 8) वायू प्रदूषण म्हणजे काय ? वायू प्रदूषणाची कारणे लिहा .
- 9) वायू प्रदूषण नियंत्रणाचे उपाय सूचवा .
- 10) जागतिक तापमान वाढ म्हणजे काय ? जागतिक तापमान वाढीची कारणे व परिणाम लिहा .

लघुत्तरी प्रश्न

- 1) भारतातील जलसंपत्तीविषयी माहिती लिहा .
- 2) भारतातील वनसंसाधनाविषयी माहिती लिहा .
- 3) वनांचे फायदे स्पष्ट करा .
- 4) भारतातील जंगलांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा .
- 5) प्रदूषण ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 6) प्रदूषणाची कोणतीही चार कारणे लिहा .
- 7) भूप्रदूषणाची संकल्पना स्पष्ट करा .
- 8) भूप्रदूषणाची कोणतीही चार कारणे लिहा .

- 9) भूप्रदूषण नियंत्रणाचे कोणतेही चार उपाय सूचवा .
- 10) जल प्रदूषण ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 11) जलप्रदूषणाची नैसर्गिक कारणे लिहा .
- 12) जल प्रदूषणाची मानव निर्मित कारणे सांगा .
- 13) जलप्रदूषणाचे परिणाम लिहा .
- 14) जलप्रदूषण नियंत्रणाचे कोणतेही चार उपाय सूचवा .
- 15) भारतातील भूसंपत्ती विषयी माहिती लिहा .
- 16) भारतातील जमिनीचे प्रकार सांगा .
- 17) वायू प्रदूषण ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 18) वायू प्रदूषणाची कोणतीही चार कारणे लिहा .
- 19) वायू प्रदूषणाचे परिणाम सांगा .
- 20) वायू प्रदूषण नियंत्रणाचे कोणतेही चार उपाय सुचवा .
- 21) पर्यावरणाचा अर्थ स्पष्ट करा .
- 22) वातावरण व जलावरण या घटकांची माहिती लिहा .
- 23) जीवावरण व शिलावरण म्हणजे काय ते लिहा .
- 24) जैविक पर्यावरण म्हणजे काय ?
- 25) अजैविक पर्यावरण म्हणजे काय ?
- 26) सांस्कृतिक पर्यावरण ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 27) पर्यावरण तत्व ची प्रमुख वैशिष्ट्ये लिहा .
- 28) जागतिक तापमान वाढ ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- 29) जागतिक तापमान वाढीचे कारणे लिहा .
- 30) जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम लिहा .
- 31) जागतिक तापमान वाढ नियंत्रण करण्याचे उपाय सुचवा .